

E-learning towards Social Inclusion

Barcelona 2004

Voorwoord

De doelstelling van dit document is om elementen die aanzetten tot reflectie en actie te presenteren en systematiseren bij het opzetten van een sociale meerekenend e-learning omgeving binnen Europese context. Dit is geen afgewerkt document. Het is een blijvende schets die debat en participatie uitnodigt, en continu moet worden nagekeken naarmate er nieuwe bijdragen bijkomen.

Ons doel is een gelijke informatiemaatschappij met culturele, sociale en politieke dimensies. Als we een informatiemaatschappij willen die echt meerekent, moeten digitale technologieën aanwezig zijn, met ingesloten waarden als sociale instrumenten die democratische participatie en menselijke situaties verbeteren.

Dit document is in drie grote sectoren verdeeld:

“E-learning en sociale meerekening (vanaf nu e-inclusie) tegenwoordig”; hier worden de belangrijkste problemen en mogelijkheden geanalyseerd die ICT aan sociale meerekening te bieden heeft;

“Het paradigma van de toekomst: sociale e-learning”, hier wordt het nieuwe algemene kader en principes uiteengezet die we een nieuwe impuls willen geven; “Een declaratie met de belangrijkste principes” die volgens ons de sleutel is om een informatiemaatschappij te creëren die echt participatief en egalitair is.

E-learning en sociale inclusie tegenwoordig

Data verwerking, multimedia en het Internet (een reeks protocollen en toepassingen) zijn de technieken die door de mensen worden georganiseerd en gebruikt. Ze worden ontplooid en gebruikt binnen een bepaalde sociale context. Internet is nochtans een technisch voorwerp, als we over communicatievormen tussen mensen praten. Het is ook een wijze om informatie te laten circuleren, te bewaren, te delen en toegang tot die informatie te krijgen. Ten laatste is het Internet een flexibele techniek die verspreid, geleerd, en aangepast kan worden op relatief korte tijd. Zijn evolutie kan dus snel in onvoorziene richtingen draaien: zoals alle technieken, ook de sociale, kan het bijdragen om verschillen te verzachten of juist nieuwe ongelijkheden veroorzaken.

Informatie en communicatietechnieken (vanaf nu ICT) worden op deze manier vaak voorgesteld als in staat te zijn ongelijkheden te verminderen, omdat ze nieuwe manieren van communicatie en organisatie toelaten. Minderheidsgroepen hebben reeds aangetoond dat ze internet kunnen gebruiken om hun ontwikkeling in eigen handen te nemen. Het is daarom wel verleiderlijk te denken dat de techniek de ongelijkheden zal verminderen. Maar ongelijkheden met betrekking tot de toegang en het gebruik van internet tonen de voortzetting van de vooraf bestaande sociale ongelijkheden. In de op informatie gebaseerde samenleving van vandaag de dag kan een niet-homogene verspreiding de economische en sociale ongelijkheid doen toenemen.

Het concept “digitale scheiding” duidt op de ongelijkheid in termen van toegang tot de informatiesnelweg en vervolgens het gebruik van ICT. De scheiding weerspiegelt de ongelijke verdeling van toewijzing van grondstoffen tussen naties, individu's en gemeenschappen. Eenvoudig gesteld gaat het over wie er de mogelijkheden en middelen beschikt om de software en hardware aan te schaffen; wie de nodige infrastructuur en andere noodzakelijke elementen heeft om de informatie en communicatietechnieken ten volle te gebruiken; en wie er de kennis en vaardigheden heeft om het juist te gebruiken.

De meeste maatregelen met betrekking tot digitale scheiding hebben te maken met uitrusting en toegang tot internet. Ze geven echter niet om gebruik of kwaliteit van het gebruik. Als toegang tot de infrastructuur en de middelen (niet noodzakelijk thuis) als een burgerlijk recht kunnen beschouwd worden, is het nodig om verder te gaan. Digitale scheiding is een multidimensioneel fenomeen dat verscheidene nadelen inhoudt. Verschillende van hen, en heel belangrijke, zijn in essentie mentaal, dus onderwijs en training zijn de beste strategieën om terug te slaan tegen deze problemen. Sommige van hun, zoals het gebrek aan vertrouwen of het gebrek aan motivatie horen bij de gebruikerskant, maar er zijn ook barrières in de productie van e-learning systemen, zoals formele benaderingen, onaangepaste technologieën, gebrek aan een betekenisvolle context en algemene methodologieën die niet voldoende aandacht besteden aan de sociale en culturele context.

Behalve deze gekende en gemeten digitale scheiding is er een belangrijkere scheiding die te maken heeft met de kwaliteit van ICT gebruik en de mogelijkheid om informatie te beheren, kiezen en produceren om permanent te leren en voor altijd een actieve rol te spelen in de informatie maatschappij. Deze vaardigheden zijn onmisbare factoren bij professioneel succes en persoonlijke ontplooiing. Digitale inclusie betekent de nodige aandacht besteden aan de sociale en culturele context en niet enkel mensen aanleren hoe ze op het web moeten surfen of een e-mail versturen. Dit zijn alleen de noodzakelijke bouwstenen. We moeten veel meer doen om te verzekeren dat uitgesloten mensen ICT kunnen gebruiken om hun functioneren en vaardigheden uit te breiden, om ze machtiger te maken en een beter leven kunnen verwezenlijken.

Ten laatste wordt het ook steeds duidelijker dat de kleine gemeenschap en lokale vrijwillige organisaties die deze sociale uitsluiting aan de kaak stellen ook met uitsluiting uit de maatschappij bedreigd worden voor verschillende redenen waaronder de wetgeving en onzekere fondsen, gebrek aan inzicht omtrent de mogelijkheden die deze technologieën creëren en een gebrek aan technische expertise.

1. Waargenomen ongelijkheden in toegang en gebruik.

Toegang tot internet en het gebruik van computer apparatuur neemt toe naarmate het onderwijskundig niveau, sociale en beroepsstatus en het niveau van inkomen. Mannen zijn meer verbonden dan vrouwen, families met kinderen vaker dan geïsoleerde vrouwen en steden meer dan rurale zones. Immigranten, etnische groepen en minderheidsgroepen zijn minder snel aangesloten. De minder ontwikkelde landen hebben vaak ook minder toegang tot internet (en duurdere toegang). Het ontbreekt ons aan een precieze analyse van de verbanden tussen deze factoren, hun relatieve gewicht en cumulatieve effecten.

Deze verschillen in toegang en apparatuur leiden naar een analyse van gebruik: we gebruiken internet als we weten dat we er profijt uithalen in het dagelijks leven. Het is de professionele of school of universiteit context die het eerste gebruik veroorzaakt. Dus al degenen die professioneel uitgesloten zijn, omdat ze op pensioen zijn of om andere redenen (onbekwaam, werkloos, etc.), hebben meer risico om uitgesloten te raken van ICT. Als het gebruik van internet grotendeels verbonden is met werk, is het ook geïntegreerd in de huishoudelijk sfeer en het dagelijkse leven. Het meest wijdverspreid is het gebruik van e-mail, eerst voor professioneel en praktisch gebruik, maar ook om in contact te blijven met familie en vrienden.

Het gebruik van discussiegroepen en forums, heel belangrijk kwantitatief en kwalitatief in het begin van het populair gebruik van internet, is snel afgenomen. De collectieve dimensie van internet die de individuele relaties (het individu met zijn/ haar familie, het individu en zijn/ haar sociale netwerk, het individu en zijn/ haar professionele netwerk) heeft de neiging te vervagen. Dit komt eerder met op consumptie gericht gedrag dan met een productief gedrag. Internet gebruikers onderhouden contact met hun dichte relaties; daarbuiten consumeren ze goederen en diensten. Liberale en egalitaire invloeden die aanwezig zijn in de creatie van de internet vervagen ten voordele van een commerciële structuur.

Een echt netwerk, waarin elke gebruiker informatie produceert, wordt verandert naar een netwerk dat steeds meer functioneert op een omroepwijze, geïllustreerd door de assymetrische consumptie van internet door een breedband. Deze individualistische evolutie, die de dominante sociale praktijken weerspiegelen, behoudt exclusie. De sociaal uitgesloten zijn degenen die de meest moeilijkheden hebben om inhoud aangepast aan hun behoeften (en verlangens) te vinden, omdat niemand het voor hen maakt. Daarom hebben ze ook minder reden om toegang te zoeken, waardoor ze nog meer sociaal uitgesloten raken. We kunnen echter waarnemen dat door de gecombineerde effecten van publieke beleiden, technische ontwikkelingen en kostenvermindering, de verschillen tussen elk van deze elementen van digitale scheiding (leeftijd, sexe, afkomst, etc.) worden verminderd. In de Verenigde Staten bijvoorbeeld, zijn er bijna geen verschillen in toegang tussen mannen en vrouwen.

2. Digitale scheiding is niet onontkombaar.

De begeleidende beleiden, door onderwijs en training, moeten hun inspanningen concentreren op de ontwikkeling van empowerment tussen alle sociale groepen; anders zullen enkel families van dominante klassen deze vaardigheden blijven doorgeven aan hun kinderen.

Om dit doel te bereiken is het noodzakelijk om echte trainingsacties op te zetten die de ontdekking van specifieke kenmerken van instrumenten overtreffen. Leren om een browser te gebruiken is één ding, maar leren om relevante informatie te vinden in beperkte tijd en in staat zijn om van op afstand deel te nemen aan een samenwerkend project zijn totaal andere zaken. Deze doeleinden verwisselen is zoals leren woordverwerkend software te gebruiken in plaats van leren schrijven.

Software instrumenten zijn heel uitzonderlijk aangepast aan hun gebruiker en verkopers komen steeds met nieuwe versies aanzetten. Dit is een de facto uitsluitende factor voortkomend uit het instrument. Hoe meer we tot een gediscrimineerde groep behoren (bijvoorbeeld mensen met handicaps, cognitieve problemen of zwakke abstraherende vaardigheden), hoe minder we met deze technieken in contact komen. Om het gebruik van ICT onder de knie te krijgen duurt langer en we hebben minder tijd, energie en cognitieve vaardigheden om een intelligent en positief gebruik van het instrument te ontwikkelen. E-learning hoeft zich niet te beperken tot online trainingen georganiseerd door/voor universiteiten en grote bedrijven. Het moet zich niet enkel concentreren op leidinggevende studenten en op de toenemende klantenbestanden van trainingsorganisaties. Als we e-learning modules en projecten ontwikkelen moeten we zeker zijn dat alle sociale groepen toegang tot technieken hebben, dat iedereen de middelen krijgt om ICT te gebruiken in hun persoonlijke en professionele ontwikkeling, en te leren in de informatiemaatschappij.

Het toekomstige paradigma. Sociale e-learning

Na een voorzichtige analyse van echte e-learning praktijken voor e-inclusie, hebben we zes sleutelgebieden die goede beginpunten zijn voor zowel implementatie als verder onderzoek. Ze zijn als volgt:

I. Sociale oplossingen voor sociale problemen.

Sociale praktijken hebben een wisselwerking met technologie, en de één beïnvloedt de ander. Als we een echt inclusieve informatiemaatschappij willen, moeten we de sociale problemen die mensen digitaal heeft uitgesloten aanpakken, en niet enkel degene die voortkomen uit een gebrek aan structuur. Als men digitale scheiding beschouwt, is niet voor iedereen hetzelfde. Er is een belangrijk kwalitatief verschil tussen iemand die al is uitgesloten en ICT moet begrijpen en gebruiken, en iemand die enkel wat formele informatie nodig heeft om zich wegwijs te maken. Dit is een algemeen principe dat we moeten aanpassen aan elk type van e-learning strategie bedoeld voor e-inclusie. Anders kan het een totale mislukking worden.

II. Gemeenschap en bewustzijn.

Leergemeenschappen zijn een veelbesproken onderwerp tegenwoordig. Ze worden nochtans over het algemeen gezien als enkel instrumentele concepten om het leren te verbeteren. Wederom, dit is zinnig, maar niet genoeg. ICT biedt ons prachtige software die op originele wijze kan worden gebruikt om gemeenschappen te helpen hun politieke, sociale en culturele horizons te verbreden. Geïsoleerde gemeenschappen kunnen digitale technologieën gebruiken om beter bekend en gerespecteerd te worden in onze maatschappij. De verwijderde leden van een gemeenschap kunnen verschillende digitale instrumenten gebruiken om in contact te blijven en hun eigen levensstijl en cultuur te ontwikkelen. We moeten ook rekening houden met alle bewustwordingsmacht die in het internet te vinden is om sociale uitsluiting te beschrijven en te bevechten. Deze strategie is een sleutel wanneer we denken aan verwijderde rurale gemeenschappen en immigranten die ver weg van huis werken. Maar ze kunnen ook een belangrijke maatregel worden om sexismen in de computerwereld te bevechten en vrouwen te helpen om zich aan te sluiten en ICT te veranderen.

III. Naar de transparente PC

Persoonlijke computers en software krijgen elk jaar meer verbeteringen en nieuwe kenmerken en worden daarom ook steeds moeilijker te gebruiken. Dit kan goed zijn voor mensen die al gewend zijn met ICT. Maar het maakt het alleen maar erger voor de digitaal uitgeslotenen, in het bijzonder oudere mensen en mensen met een handicap. Eigenlijk zijn we van mening dat deze "nieuwe strategie" heel verkeerd is vanuit een sociaal en onderwijskundig standpunt. We moeten het terugdraaien. We moeten strategieën en technologieën beschouwen om hen intuïtiever en makkelijker in gebruik te maken. Een camera of een auto zijn veel intuïtievere technologieën. Om een foto te maken draai je de camera gewoon naar de plek die je wil fotograferen en je drukt op de knop. Als je naar rechts wil gaan, draai je gewoon het stuur naar rechts. Waarom kan ICT niet zo zijn?

IV. Probleemoplossende methodologie voor e-learning

Omdat onze doelgroep speciale behoeftes heeft, moeten we academicisme mijden, en bruikbaar, praktisch en motiverend e-learning materiaal maken. Dit impliceert iets dat we normaliter negeren als we over e-learning strategieën denken. Het gebrek aan vertrouwen en motivatie zijn belangrijke barrières voor e-inclusie. We zullen die problemen nooit overbruggen als we typische “Hoe moet ik?” cursussen creëren. Daarbij wordt de informatiemaatschappij steeds meer competitief. In enkele jaren tijd is slechts de kennis van een woordverwerkingsprogramma of hoe je een klant moet e-mailen niets meer waard op de banenmarkt. Dit is een andere reden om een probleemoplossende methodologie te zoeken. Een algemene cursus omtrent het gebruik van verschillende grafische edities software kan bruikbaar zijn, maar het is veel beter om een probleemoplossende cursus te geven over hoe je flyers maakt voor clubs, wat zowel een goede motivatie is als een jobmogelijkheid voor een werkloze jongere in een gevaarlijke buurt.

V. Internet voor iedereen

Software technologieën zijn flexibel genoeg om aangepast te worden aan elke specifieke behoefte die een bepaald collectief zou kunnen hebben: inhoud kan worden aangepast aan elk type van cognitieve, zintuiglijk of fysieke handicap. Jammer genoeg gebruiken heel weinig bedrijven, administraties of individuen dat kenmerk. We moeten het bewustzijn wekken omtrent dat onderwerp bij producenten van software en hardware, web ontwerpers en onderwijzers. Als men culturen betreedt worden de fysieke grenzen zoals afstand of architectuur een uitdaging voor mensen met mobiliteitsproblemen. Boeken zijn onbruikbaar voor mensen met visuele moeilijkheden. Het is een schande dat de meeste digitale culturele producten die deze grenzen gemakkelijk kunnen vermijden, nog niet echt zijn aangepast aan de behoeftes van deze mensen.

Declaratie

1. Met betrekking tot e-inclusie is het doorbreken van mentale barrières net zo belangrijk als het oplossen van het gebrek aan toegang tot netwerken en bijhorende apparatuur. De digitale scheiding is niet enkel technologisch, maar ook mentaal.

2. Onderzoek is de sleutel. Het ontbreekt ons aan een juiste analyse met betrekking tot de verbanden tussen uitsluitende factoren, en hoe deze gerelateerd zijn aan ICT. Er is een duidelijke noodzaak aan financieën voor onderzoek dat ons helpt de verschillende uitgesloten groepen online te begrijpen, en of deze behoeftes verschillen qua leeftijd, etniciteit of geslacht.

3. Ondanks veelbelovende resultaten is onderzoek, wat betreft mensen met handicaps, nog steeds nodig. Bijvoorbeeld we moeten ons afstemmen op de hogere risicogebieden, vermijd de algemene benadering en kijk uit naar oplossingen die zich op specifieke onbekwaamheden richten.

4. Een benadering die zich enkel richt op het belang van ICT op de werkplek is waarschijnlijk niet genoeg. Digitale technologieën moeten worden voorgesteld aan de uitgesloten mensen als iets aantrekkelijks; leuk in gebruik is ook belangrijk om een gebrek aan motivatie te vermijden.

5. ICT verbinden met culturele en sociale status is ook een goed motiverend instrument, maar het is belangrijk om dit niet te veel te gebruiken. Doelgroepen moeten nooit de indruk krijgen dat er geen leven is buiten internet.

6. Er is een positief symbolisch beeld verbonden aan het gebruik en het machtig worden van ICT. Toegang en het beheren van ICT (zelfs op een bescheiden niveau) is synoniem aan integratie. Deze reeks aan waarden kan zowel door studenten als trainers worden gebruikt.

We verdedigen een e-learning model dat participatief is, gebouwd op het gelijke aan gelijke principe en gemengd:

7. Participatief: Definieer de verbindingen tussen verschillende computersystemen niet a priori, gebaseerd op vroegere modellen. Sta de gebruiker toe om betrokken te raken in het functioneren van het systeem vanaf het begin om te zien wat werkt en wat niet.

8. Gelijken aan gelijken laten leren: door de jongsten en studenten aan te zetten om toekomstige trainers te worden heeft reeds meerdere malen bewezen om betere motiverende effecten te hebben. Door te zien dat vroegere gelijken uiteindelijk in staat waren om de basis vaardigheden van ICT aan te leren en het hen ook nog kunnen aanleren, krijgen de studenten meer vertrouwen en motivatie.

9. Mengen: met betrekking tot sociale inclusie is een gemengde benadering (het gebruik van computers combineren met echte interactie met een professor) wordt veel succesvoller dan enkel e-learning benaderingen. Persoonlijk contact met onderwijzers is belangrijk wanneer werken met de computer meer complex en onmotiverend wordt.

10. Men moet nooit vergeten dat, ondanks al onze inspanningen, niet iedereen echt in staat zal zijn om in de informatiemaatschappij te springen. Beleidsvorming en inclusie strategieën zouden ook de totale ontwikkeling van mensen moeten toestaan die door hun economische situatie, fysieke of cognitieve handicap of isolatie, etc niet of in staat zijn of willen zijn om ICT te gebruiken.

Daarom besluiten we dat ICT sociale instrumenten zijn met ingebedde waarden. Het is onze belangrijkste taak om te verzekeren dat deze waarden ons naar een informatiemaatschappij leidt die meer insluit en gelijk is, waar deze technologieën gebruikt worden om een democratische participatie te bevorderen en de sociaal uitgeslotenen machtiger te maken.

Declaratie gesteund door

Transit Projectes (belangrijkste promoter)

Cittá di Biella (Italië)
Documenta (Spanje)
Enesad (Frankrijk)
Gemici Consulting (Nederland)
Greta du Velay (Frankrijk)
ITD (Spanje)
ITW (Nederland)
KEK Argo (Griekenland)
Verso l'Agio (Italië)
Wegre (Griekenland)

Mede-auteurs

Georgia Apostopoulou, Ilario Baronio, François Bernard, Alexis Braud, Michel Briand, Pierre Carrolaggi, David Casacuberta, Philippe Cazeneuve, Federica Collinetti, Jérôme Combaz, Albert Einarsson, Gérard Elbaze, Michel Elie, Francesco Garzetti, Ian Goldring, Pierre Guillou, Esther Joly, Manel Laporta, Jean-Claude Marot, Óscar Martínez, Raoul Montero, Philippe Morin, Madely Noël, Denis Pansu, Joan Pedregosa, Pierre Perez, Valérie Peugeot, Serge Pouly, Erik Pozza, Serge Pouts-Lajus, Rosa Prats, Cristina Riera, George Soulos, GianPiero Vellar, Jean-Baptiste Viallon, Délégation aux usages de l'internet